

Ekonomiskās attīstības monitorings 2014 UZTICĪBA VALSTS VARAI UN SABIEDRISKAJAM LABUMAM

Vadītājs: Filips Rajeviskis

Latvijas valsts ir būvēta uz rietumu demokrātiju principiem, kur pašā pamatā ir sabiedriskā līguma princips, kas paredz atteikšanos no zināmām brīvībām par labu indivīda drošībai. Cilvēki maksā nodokļus un pakļaujas likumiem, lai galu galā tomēr arī gūtu individuālu labumu caur indivīda drošību un kopēja labuma pārdales mehānismu. Taču jebkurš līgums, pat ja tas nav noformulēts, bet pastāv tikai kā princips, paredz arī abpusēju uzticēšanos. Sabiedrības uzticēšanās parlamentam un valdībai balstās uz to, cik lielā mērā sabiedrība var paļauties uz lēmumiem, kurus pieņem attiecīgās institūcijas un politiskās partijas, kas veido šīs institūcijas. Neuzticēšanās ir fundamentāla problēma, kas var agri vai vēlu atspoguļoties lēmumu leģitimitātes deficītā. Hroniski zemu uzticēšanās reitingu apstākļos politikā, lai mainītu situāciju, ir nepieciešams ar īpašu vērību sekot līdz savu solījumu izpildei un savu lēmumu izpildes pašdisciplīnai. Kā liecina iepriekšējo gadu pieredze, politiskās elites solījumu un lēmumu izpildes pašdisciplīna ir neadekvāti zema un izmaiņu tajā nav, tāpēc viena no iespējām, lai meklētu uzticēšanās līdzsvaru attiecības starp sabiedrību un valsts varu, ir palielināt uzticēšanās līmeni sabiedrībai. Cik lielā mērā valdība un Saeima ar saviem lēmumiem demonstrē uzticēšanos sabiedrības lojalitātei, solidaritātei un pašpārvaldes spējai, kas ir likti par pamatu Latvijas Satversmei un Latvijas valstij?

Kādus lēmumus ir pieņēmusi valdība un parlaments, lai paaugstinātu sabiedrības uzticību? L.Straujumas valdības deklarācijā, kas tika parakstīta 2014. gada sākumā, izveidojot valdību, attiecība uz uzticēšanos valsts varai bija ietverts

sekojošs uzdevums: "Sekmēt sabiedrības uzticēšanos valsts varai, kas ir balstīta uz tiesiskuma stiprināšanu, sabiedrības līdzdalību valsts pārvaldes procesos un kvalitatīvu valsts pārvaldes uzdevumu īstenošanu". Savukārt jau pēc vēlēšanām novembrī parakstītajā valdības deklarācijā uzticēšanās valsts varai kā termins izpaliek, kas liek domāt, ka valdības veidotāji atzīst, ka šī problēma ir hroniski iesakņojusies Latvijā un to atrisināt nav īsti iespējams. Tā kā abas L.Straujumas valdības ir samērā līdzīgas pēc sastāva, tad adekvāti ir piemērot politiskās pārmantojamības principu, izvērtējot valdības darbību caur uzticēšanās prizmu.

Ja paskatās, kādi tad bija lielākie jautājumi, kas izskanēja pirmās L.Straujumas valdības laikā, tad viena no pirmajām skaļajām diskusijām bija ap elektroenerģijas tirgus atvēršanu, kas beidzās ar lēmumu atlikt elektroenerģijas tirgus atvēršanu uz laiku pēc vēlēšanām.

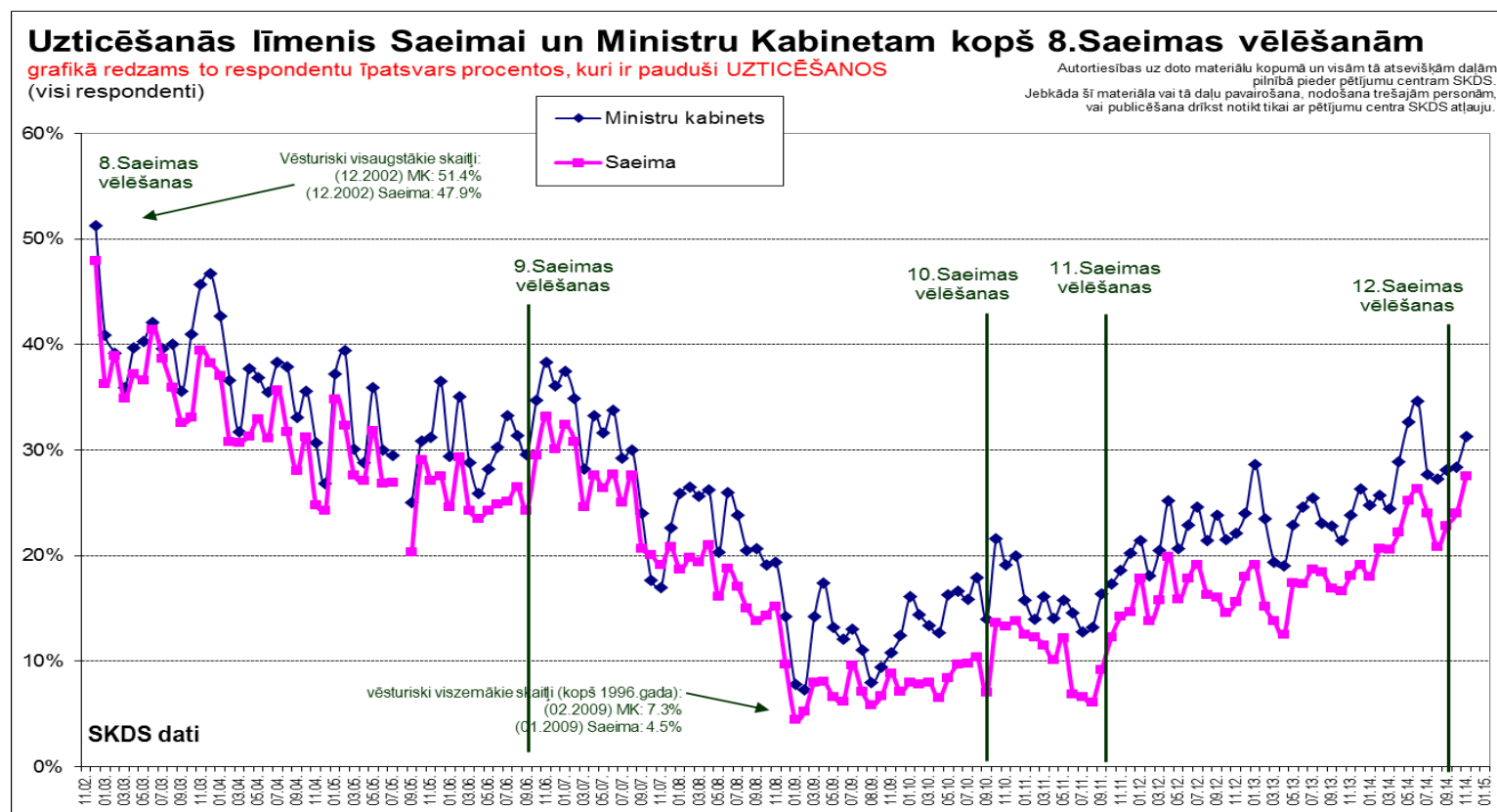
Otra skaļā diskusija bija par nodokļu palielināšanas jautājumu, kur iezīmējās izteiktas tā laika finanšu ministra un pārējās partijas viedokļu atšķirības.

No šī brīža pozīcijām vērtējot, tas, ka L.Straujuma priekšvēlēšanu laikā solīja nepalielināt bez iepriekšējas diskusijas nodokļus un pagaidām šo solījumu tur, ir pozitīva ietekme uz sabiedrības uzticēšanos valdībai.

Nākamā lielā diskusija skāra jau gadiem ilgi valdību vajājušo pasažieru vilcienu iepirkuma tēmu, kur kārtējais konkurss beidzās bez rezultātiem un tā arī nav noteikti atbildīgie, kuru neizdarības dēļ tas ir noticis.

Kā nākamās jānosauc trīs lietas, kas valdībai tika nodotas mantojumā no iepriekšējās un kurām bija graujoša ietekme uz uzticēšanos. Pirmā ir bankas „Citadele” pārdošanas process, kur valdība nav spējusi kliedēt bažas par darījuma neizdevīgumu Latvijas nodokļu maksātājiem. Otra ir „Liepājas metalurga” pārdošanas epopeja, kur arī ir iesaistītas lielas nodokļu maksātāju naudas summas. Un kā trešā ir 3a portfeļa sāga, kas iezīmēja to, ka Latvijā nav vienādi spēles noteikumi augstākā līmeņa politiķiem un ierindas sabiedrības locekļiem attiecībā ar bankām un parādu nomaksu.

Šie procesi ļoti nopietni ietekmēja sabiedrības uzticēšanos, gan MK gan Saeimai, abām institūcijām kritums bija ~ 7% punkti.

Jāatzīmē, ka, izejot cauri vēlēšanu ciklam, notika dabīgais uzticības atjaunošanas process, taču diezgan piesardzīgs un neliels, kas ir raksturīgi Latvijai.

Valsts uzticēšanās sabiedrībai

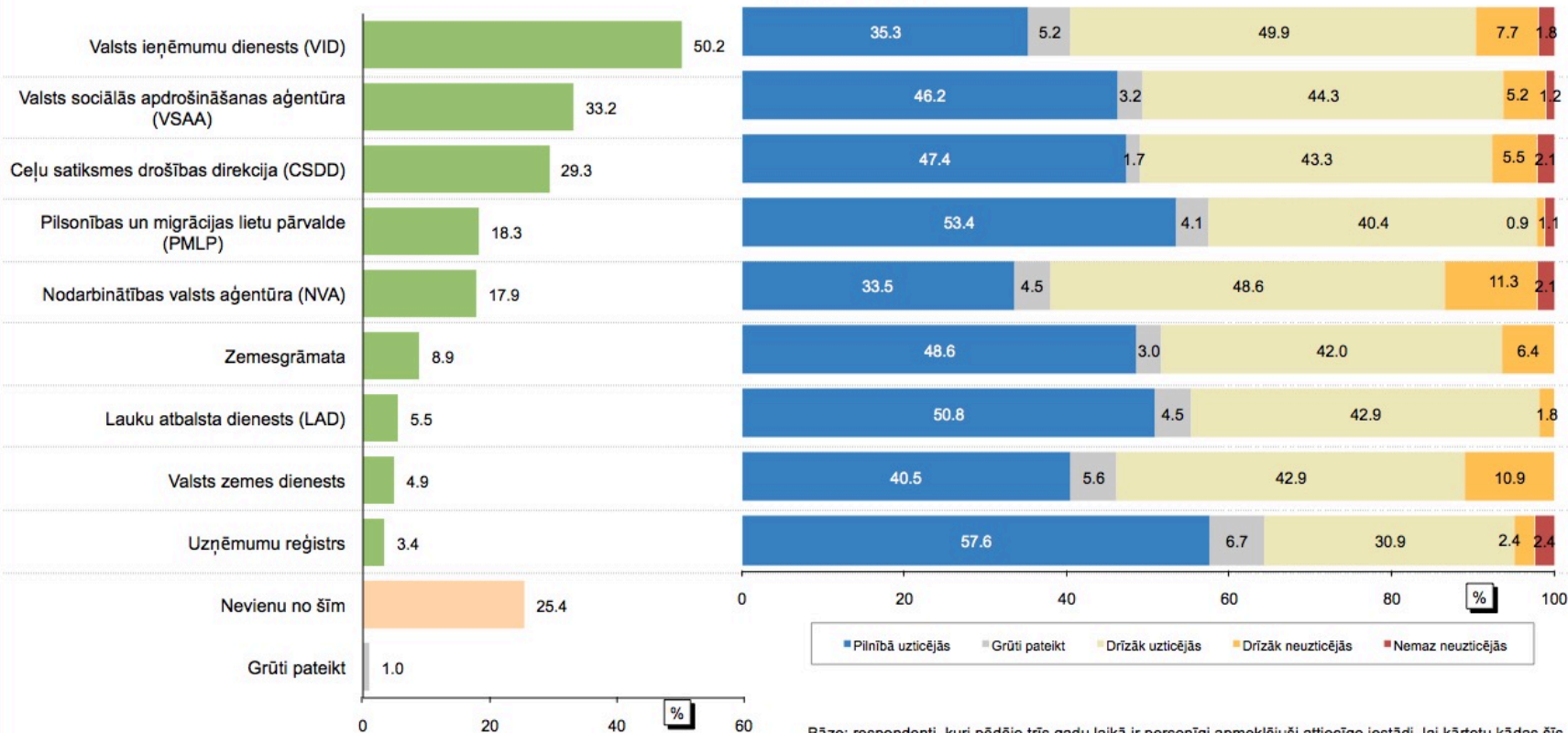
Tā kā jau ievadā definētais uzticēšanās process ir abpusējs, pēc „Economistu Apvienības 2010” pasūtījuma pētījumu centrs SKDS noskaidroja, kuras Latvijas valsts iestādes Latvijas iedzīvotāji ir visvairāk apmeklējuši pēdējo trīs gadu laikā un kāds ir iedzīvotāju vērtējums par to, cik lielā mērā iestādes un to darbinieki viņiem uzticējās. Ja skatāmies, ar kuru institūciju visbiežāk saskaras Latvijas iedzīvotāji, tad te viennozīmīgi kā līderis iezīmējas VID, ar kuru saskarē pēdējo trīs gadu laikā ir nonākuši 50,2% aptaujāto, taču, ja skatās, kā respondenti novērtē, cik lielā mērā šīs institūcijas darbinieki ir uzticējušies viņiem, tad šeit redzams, ka 35,3% respondentu var teikt, ka šīs iestādes darbinieki viņiem pilnībā uzticējušies.

Tā kā šāda veida pētījumi līdz šim nav veikti, nav pieejami dati par ilgāku laiku, lai varētu sekot dinamikai ilgākā laika posmā, taču vienu hipotēzi var izteikt, proti, ka pastāv korelācija starp sabiedrības uzticēšanos valsts varai un valsts institūciju attieksmi pret iedzīvotājiem. Tādejādi, uzlabojoties institūciju attieksmei pret iedzīvotājiem, uzlabosies arī iedzīvotāju attieksme pret valsti kopumā.

Dažādu iestāžu apmeklēšana pēdējo trīs gadu laikā un iedzīvotāju vērtējums par to, cik lielā mērā iestādes un to darbinieki viņiem uzticējās

"Kuras no šīm iestādēm Jūs pēdējo trīs gadu laikā esat personīgi apmeklējis, lai kārtotu kādas šo iestāžu pārziņā esošas lietas?"
Iespējamās vairākas atbildes

"Lūdzu, pamēģiniet atcerēties savu saskarsmes pieredzi ar tām iestādēm, kuras Jūs personīgi apmeklējāt pēdējo trīs gadu laikā, un par katru no tām pasakiet, vai, Jūsprāt, šī iestāde un tās darbinieki, ar kuriem Jūs kontaktējāties, Jums pilnībā uzticējās, drīzāk uzticējās, drīzāk neuzticējās vai arī nemaz neuzticējās?"

Bāze: visi respondenti, n=1002

Bāze: respondenti, kuri pēdējo trīs gadu laikā ir personīgi apmeklējuši attiecīgo iestādi, lai kārtotu kādas šīs iestādes pārziņā esošas lietas